

Беларускія энцыклапедыі - сведчанне спеласці нацыі

Многія народы існавалі і існуюць у свеце, але не ўсе з іх дайшлі да высокай ступені нацыянальнай свядомасці і фарміравання ўласнай ідэнтычнасці, свайго светабачання, якое ў сістэматызаваным выглядзе паўстае праз універсальную энцыклапедыю.

І беларусы такі погляд маюць, ім ёсць за што змагацца і што бараніць. Яны могуць ганарыцца сваімі інтэлектуальнымі здабыткамі, адностраванымі ў энцыклапедыях.

Пра гэтыя кнігі можна даведацца на выставе "Энцыклапедыя. Нацыянальны праект", прысвечанай 50-годдзю стварэння першай беларускай універсальнай энцыклапедыі, у Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі.

- Максім Танк сказаў: "Дзяржаўным народам можа лічыцца той народ, які мае свае герб, гімн, сцяг, буквар і энцыклапедыю. Уніфікаваныя, структураваныя звесткі пра ўвесь свет, сабраныя ў энцыклапедыі, пра краіны, народы і гарады, важны для грамадскіх і навуковых працэсаў. Здольнасць народа асэнсаваць свае месца і ролю ў свеце і свет вакол сябе, і ёсць разуменнем сваёй нацыянальнай вартасці і сталасці, - адзначыў, адкрываючы выставу, А.А. Суша.

Супрацоўніцы навукова-даследчага адзела кнігзнаўства Ксенія Суша і Таццяна Захарава распавялі гасцям пра прадстаўленія на выставе старажытных энцыклапедыі ад антычных часоў да сучаснасці, пачынаючы з "Натуральнай гісторыі" Плінія ў Ліёнскім выданні XVI стагоддзя, прадэманстравалі кніжны шэдэўр эпохі асветніцтва - французскую "Энцыклапедыю, ці Тлумачальны слоўнік мастацтваў і рамёстваў" Дэні Дзідро (1751-1780), самую аўтарытэтную энцыклапедыю на англійскай мове "Брытаніку" (1875-1888 гадоў), нямецкую "Энцыклапедыю Бракгаўза" (Германія, 1882-1887 гадоў), універсальныя энцыклапедыі Польшчы, Чэхіі, Расіі, Літвы і іншыя.

Гледачы з цікавасцю пачулі пра першыя спробы стварэння беларускай энцыклапедыі ў 20-30-я і ў 50-тыя гады. Па дакументах, фотаздымках, творчых і працоўных матэрыялах яны даведаліся пра працу калектыва беларускіх энцыклапедыстаў пад кіраўніцтвам рэдактара Пятра Усцінавіча Броўкі над выданнем юбілейнай, першай у гісторыі Беларусі "Беларускай Савецкай Энцыклапедыі" (1969 - 1975 гадоў) і нацыянальнай універсальнай энцыклапедыі суверэннай дзяржавы "Беларуская Энцыклапедыя" ў 18 тамах (1999 - 2004 гадоў).

Успамінамі падзялілася адна са старэйшых супрацоўніц выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі", Соф'я Пятроўна Самуэль:

- Я прыйшла ў рэдакцыю Беларускай Савецкай Энцыклапедыі ў 1969 годзе, калі ішла праца над першым томам. Сталая праца была добра арганізавана адукаваным калектывам на чале з Пятром Усцінавічам Броўкам. Ён быў добрым кіраўніком, умеў весці рэдакцыйны карабель са 150 чалавек, клапаціўся не толькі пра коскі і кропкі, але і пра дабрабыт супрацоўнікаў, пабудаваў для ўсіх нас пяціпавярховы дом.

Працаваць над артыкуламі і складаць слоўнікі было вельмі нялёгка! Дзяржава дала грошы на першыя тамы, а потым мы навучыліся зарабляць на навукова-папулярнай літаратуры, - успамінае С.П. Самуэль.

Мы звярнуліся да спецыяліста, які сёння займаецца вывучэннем шматлікіх даведчаных тамоў.

- Па беларускіх універсальных энцыклапедыях я пішу кандыдацкую дысертацыю, - распавяла Ксенія Суша. - Энцыклапедыя ўспрымаецца як тэкст культуры, вывучаецца, як культура адностравалася ў гэтым тэксце, і як пасля энцыклапедыі ўплывала на культуру. Я разглядаю нацыянальны, ідэалагічны і каштоўнасны аспекты. Стараюся прасачыць, каб тэкст успрымаўся не толькі даведнікам, але і крыніцай светапогляду, які навукоўцы трансліравалі ў масы.

- Ксенія Віктараўна, скажыце, калі ласка, як праз дзейнасць бібліятэкі Вы папулярныце карыстанне энцыклапедыямі сярод старэйшых школьнікаў, студэнтаў, аспірантаў?

- Калі я толькі пачынала працаваць у

адзеле рэдкай кнігі і старадрукаў, мяне вучылі, калі прыходзіць чытач з запытам па пэўнай тэме, то трэба звярнуцца ў першую чаргу да энцыклапедыі. Энцыклапедыі карыстаюцца попытам, у наш век інтэрнэту яны не згубілі сваёй актуальнасці, але надыйшла пара нашы ўніверсальныя энцыклапедыі - савецкую і беларускую - адлічваць і выкласці ў інтэрнэт у зручным выглядзе.

- Вы ўдзельнічаеце ў выданні зборніка "Здабыткі: дакументальныя помнікі Беларусі"?

- Гэты зборнік прысвечаны кніжнай культуры Беларусі, і мы запрашаем аўтараў удзельнічаць, адкрываць нявядомыя старонкі нашай культуры і з вялікім задавальненнем публікуем цікавыя матэрыялы. Штогод мы праводзім Міжнародныя кнігзнаўчыя чытанні, друкуем матэрыялы канферэнцыі. Там бывае шмат цікавых выступленняў і новых знаходак!

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

На здымках: 1. Соф'я Пятроўна Самуэль. 2. Ксенія Суша.